

Papp Izabella

*E templom s iskola között
Futkostam én is egykoron,
S hűtöttem a templom falán
Kigyulladt gyermek-homlokom.
Azóta hányszor éltem át ott
Lelkem zsenge tavasz-korát!
Ne hagyjátok a templomot,
A templomot s az iskolát!*

(Reményik Sándor: Templom és iskola)

A BOLDOGHÁZI TANYAVILÁG ELSŐ ISKOLÁJA

Jászboldogháza tápiói határrészén ma már csupán egy szépen felújított kereszt és egy emlékkő őrzi a régi iskola és kápolna helyét, az egykori lakosok és utódaik emlékezetében és szívében azonban ma is élnek az emlékek. Egy nemrég előkerült különleges forrás pedig fontos adalékokkal szolgál az iskola és imaház létesítéséről.¹

„Főkönyve az Alsó Boldogházi Kápolnának”

A régi mondás szerint a könyveknek megvan a maguk sorsa. Így volt ez a Jászboldogházi Plébánián lévő régi, kemény borítóba kötött, kézzel írott kötet esetében is, amely a következő címet viseli: *„Főkönyve az Alsó Boldogházi Kápolnának 1894-ben.* Belső oldalán pedig ezt olvashatjuk: *„D.A.J.Kr. Az Alsóboldogházi társasági imaház alapító tagjainak fő-törzs könyve. És áldozatos híveinek névjegyzéke 1894-től.”*² A cím alapján arra gondolhatnánk, hogy a kötet a 2011-ben emlékkővel megjelölt alsóboldogházi, más néven *nádtetős* iskola történetéhez kapcsolódik.

Az elsárgult lapokat forgatva azonban kiderül, hogy a Főkönyv a *tápiói iskola és kápolna* alapításáról és működéséről szolgáltat különlegesen értékes adatokat.

A kötet Jászalsószentgyörgyről került vissza a Jászboldogházi Plébániára. Csergő Ervin plébános úr közzétette a Főkönyv tartalmát, ami nem kis meglepetést okozott.

¹ 2011-ben került nyilvánosságra a Jászboldogházi Plébánia irattárában található Főkönyv tartalma. Ennek alapján készült el 2012-ben a tápiói kereszt felszentelésére PAPP Izabella: *A tápiói kápolna és iskola történetéből* c. kiadvány, amely a Jászboldogházi Önkormányzat kiadásában jelent meg 300 példányban. Ez az összeállítás képezi jelen feldolgozás alapját is, melyben az iskola történetével kapcsolatos események kapnak nagyobb hangsúlyt.

² Továbbiakban: Főkönyv. Ezúton is megköszönöm Csergő Ervin plébános úrnak a Főkönyv tartalmának közzétételét, és a feldolgozáshoz nyújtott segítségét.

Eddigi ismereteink szerint ugyanis a községben az alsóboldogházi volt az első tanyai iskola,³ ugyanakkor a kötetben szereplő adatok: az alapítók, a tanya- és földtulajdonosok, az adományozók neve és a helyszín leírása alapján nyilvánvalóvá vált, hogy *a boldogházi tanyavilág első iskolája a Tápióban épült 1894-ben*, a környékbeli lakosok példamutató összefogása és önzetlen felajánlásai nyomán.⁴

Hogyan lehetséges, hogy a címben és a kötet teljes szövegében az *Alsóboldogháza* név szerepel? Erre az adhat magyarázatot, hogy a boldogházi tanyák 1940 előtt nem voltak megszámozva, nyilvántartásuk a helyrajzi szám alapján történt. Jászberény városa 1938-ban döntött a tanyai körzetek kialakításáról és a tanyák számozásáról. A város határát négy tanyakörzetre osztották, ezek közül Boldogháza a IV. körzetbe került. Összesen 502 tanyát vettek ekkor számba, és három határrészre osztva számozták meg a tanyákat a következők szerint: *Boldogháza* 1-275. ház, *Tápió* 1-105 ház, *Csikos* 1-122 ház.⁵ Korábban nem különült el az alsóboldogházi és a tápiói terület, és bár a köznapi szóhasználatban ismert volt az elnevezés, csak ettől az időponttól kezdve vált hivatalossá a határrészek neve és az egyes tanyák számmal történő megjelölése.

A kézzel írt, 200 számozott oldalt tartalmazó Főkönyv az 1894-es dátummal kezdődik, de a bejegyzések később kerültek a kötetbe. Jelenleg nem ismeretes, ki készítette az összeállítást. A tartalom alapján arra lehet következtetni, hogy amikor a kötet íródott, még rendelkezésére álltak az egykorú források, a különféle névsorok, s ezek összegyűjtésével, kötetbe rendezésével is maradandó emléket kívántak állítani a kápolna és iskola alapítóinak.

A Főkönyv bejegyzései képet adnak az iskola és imaház keletkezéséről, és későbbi történetéről, ugyanis minden fontos eseményt gondosan följegyeztek, és folyamatosan vezették a napló-szerű bejegyzéseket. Különösen értékes az a terjedelmes fejezet, melyben név szerint felsorolják az alapítók és a legkülönbözőbb – pénzbeli és egyéb – felajánlást tevő lakosok névsorát, amit sok esetben kiegészítettek a családra vonatkozó adatokkal is. Az első bejegyzés dátuma 1894., az utolsó pedig 1939-ben íródott. A kötet melléklete egy 4 oldalas irat, amely a kápolna rövid történetét tartalmazza 1929-ig, valamint az 1928-ban megválasztott kápolna-bizottsági és választmányi tagok névsorát.

Iskola és imaház a tápiói határban

Boldogháza a középkorban saját közigazgatással rendelkező önálló település volt, élén a szálláskapitány állt. A középkori falu a török időben elnéptelenedett, lakói 1596-ban, Eger ostroma után elmenekültek, és az egész falu elpusztult.⁶

3 Pl.: ZRUPKÓ Ferencné: 110 éve épült a római katolikus népiskola Alsóboldogházán. In: Jászsági Évkönyv. 2005. 259-266. p.

4 Főkönyv 1-200. p. és mellékletei

5 BESENYI Vendel: A boldogházi tanyavilág kialakulása. In: Emlékek a boldogházi tanyavilágból. Szerk.: Veliczky Józsefné, Jászboldogháza, 2006. 24-25. p.

6 PAPP Izabella: Boldogháza története önálló községgé válásáig. In: Évek könyve. Jászboldogháza régen és ma. Szerk.: Konkoly Béláné, Zrupkó Ferencné. Jászboldogháza, 1996. 23-29. p.

Ezt követően évszázadokon át Jászberény pusztája volt, gazdag legelőin a jászberényi lakosok állatai legeltek.

A berényi gazdák nyári szállásokat építettek, s kezdetben a telet a városban töltötték. Később állandó lakóhelyeket építettek a pusztaságban. 1783-ban 149 tanyaszzerű szállásépítmény volt Boldogháza területén, az 1787-es összeírásban pedig 24 ház szerepel, amelyből csupán 2 volt lakott.⁷ 1873-ban adták át a Hatvan-szolnoki vasútvonalat, ami jelentős mértékben gyorsította a tanyásodás folyamatát. Akik korábban csak a nyári időszakban éltek itt, kiköltöztek, és állandó lakosok lettek, így a század végére benépesült a korábban ritkán lakott vidék.

A Boldogházára költöző lakosok számára azonban két nagyon fontos dolog hiányzott a tanyavilágban: a vallás gyakorlására csak Jászberényben, vagy a környékbeli falvakban volt lehetőség. Ugyanakkor az itt otthonra találó családok gyermekeiket csak nagy távolságra utaztatva, esetleg Jászberényben maradt rokonaiknál elhelyezve tudták taníttatni. Miután legtöbben még Jászberényben, városi iskolában sajátították el a betűvetés, számolás alapvető ismereteit, igényük volt arra, hogy ezt gyermekeik is megtehessek. Egyre határozottabban fogalmazódott meg, hogy számukra egy iskolát létesítsenek.

Bár Szász Károly kerületi tanfelügyelő már 1872-ben szorgalmazta Boldogházán az első iskola létesítését, megvalósulására még nagyon sokáig kellett várni. A jászberényi tanács 1895-ben döntött az *alsóboldogházi iskola* építésének engedélyezéséről. Fontos szempont volt, hogy a környékbeli lakosok 127 forint 60 korona készpénzt összeadtak és 8600 db vályogot elkészítettek, így a várost kevesebb kiadás terhelte.⁸

Az iskola hamar fölépült, de mivel 1897-ben már javításra is szorult, a tanítói állást csak 1899-ben lehetett betölteni.⁹ Míg tehát az alsóboldogházi iskola építését a város támogatta, a vasútvonal másik oldalán lévő tápiói határrész lakói nem vártak központi intézkedésre, maguk teremtették elő az iskolaépítés feltételeit. 1894. február 14-én tartották az első tanácskozást, s akkor hangzott el az a mondat, ami az első boldogházi iskola létesítésének alapját jelentette: „*Jó volna a Kohári Mihály birtokának az felső végén egy iskolát építeni ezen környéknek részére.*”¹⁰ A jelenlévők egyetértettek ezzel, s még aznap küldötteket indítottak a módos gazdához. Kohári Mihály teljesítette a kérelmet, és „*szíve érzelméből*” örömmel ajándékozott földjéből 200 kvadrát (négyzetögl) területet az iskola céljára. 1894. február 18-án ismét fontos megbeszélést tartottak a szervezők, ahol „*maguk közt alapos rendelkezést állapítottak meg.*” Három fontos kérdésben döntöttek ekkor: elhatározták, hogy miután Kohári Mihály ilyen jelentős felajánlást tett, magukra vállalják az iskolaépítés minden költségét. Arról is határoztak, hogy akik nem vesznek részt ebben a nagy munkában, és anyagilag sem járulnak hozzá az iskola építéséhez, kétszeres iskolapénzt fizessenek.

7 FODOR Ferenc: A Jászság életrajza. Bp. 1942. 340-341. p.

8 Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltár (Továbbiakban: JNSZML) Jászberény tanácsülési jegyzőkönyv. 1895. 51/585.

9 ZRUPKÓ Ferencné, 2005. 259. p.

10 Főkönyv I. p.

Végül pedig úgy döntöttek, hogy a költségeket április 20-ig összegyűjtik.¹¹ Így jött létre az a tiszteletre méltó társaság, amelynek tagjai magukat „*Szerkesztő és fenntartó iskolai fő tagok*”-nak nevezték. Példás összefogásuk és jelentős anyagi áldozatuk nyomán még ebben az évben elkészült a „*római katolikus szellemű iskola*”.¹²

A Főkönyv egyik legfontosabb fejezete, amely megőrökíti az alapítókat és felajánlásaik összegét. „*Fő tagoknak*” azok számítottak, akik 1894. február 18-án tettek adományokat az iskola alapítására. 42 lakos neve szerepel ebben a felsorolásban, elsőként a legnagyobb ajánlóval, *Kohári Mihállyal*.¹³ Láthatóan igen nagyra értékelték, hogy földjéből telket biztosított az iskola számára: „*Mivel hogy Kohári Mihály legnagyobb ajánló volt az imaház és iskola részére, mert ő adta azon 200 kvadrát ölet saját birtokából, és még a kereszt és harang is erre lett felállítva ezért a társtagok megajánlták neki, [...] hogy még él, ő Kohári Mihály, minden évben 50 krajcárt adnak neki, egy kis misére valót. Még ezen tagok vagy utódai rendelkeznek, bárki kezére megy a kezelés, ne feledkezzen meg Kohári Mihály életfogytáig.*”¹⁴ (Az idézeteket a régies fordulatokat meghagyva, de a mai helyesírás szerint közöljük.) A kötetben újra kezdődő sorszámozással egy oldalon egy „Főtag” adatai szerepelnek, feltüntetve adományának összegét. A legnagyobb összeg 7 forint volt, amit csupán egy tápiói lakos ajánlott fel, a többség 5, 4, illetve 3 forintot adott az iskola alapra, néhányan pedig 2 forintot fizettek. Később ugyanitt jegyezték fel a kereszt és harang felállítására történő adományozást is. A bejegyzéseket folyamatosan vezették, és a változásokat, így a haláleseteket is feltüntették, emellett pedig feleség, férj és a leszármazottak adatai is szerepelnek a *Fő tagok* esetében.¹⁵ Ezért a Főkönyv igen fontos segítséget jelenthet a tápiói határrész lakóinak számára a *családkutatásokhoz*. A „Főtagok” mellett természetesen nagyon sokan tettek később pénzbeli és egyéb felajánlásokat, s a Főkönyv gondosan megőrizte az ő nevüket is.

Miután a tápiói lakosokban egyszerre volt jelen a vallásgyakorlás fontossága és a gyermekek taníttatásának igénye, úgy vélték, hogy az új épület imaháznak is alkalmas lehet. Ezt a gondolatot a néhány évvel korábban, 1891-ben 15 fővel megalakult *Rózsafüzér Társulat* is támogatta. A társulat megalakítását *Baranyi János* kezdeményezte, vezetője *Hudra Rozália* volt.¹⁶ A Rózsafüzér Társulat tagjai 2 éven át az egyik tanyában gyűltek össze imádkozni, így jó megoldásnak látszott, hogy a közös munkával épült iskola a vallás gyakorlásának is színhelye legyen. A régi kötet lapjain így foglalták össze ezeket a nagy fontosságú eseményeket:

„*Az 1894.dik évben feltalálódott, hogy iskolát csinálunk. Ezt el is készítettük, hogy gyermekeink a hitünk szerint tanulmányban megerősödjenek, de nem csak azok csi-*

11 PAPP I. 2012. 3. p.

12 Uo.

13 Főkönyv I. p.

14 Uo. I. p. A későbbi bejegyzésekből látható, hogy betartották ezt a rendelkezést, 1902-ig, Kohári Mihály haláláig minden évben kifizették számára az 50 krajcárt.

15 Főkönyv I-83. p. A leszármazottak neve mellett közlik a gyermekek számát is, *család* megjelöléssel, ami abban az időben gyermeket jelentett.

16 PAPP I. 2012. 7. p.

nálták az iskolát, akiknek iskolás gyermekeik vannak, hanem akiknek nem volt is iskola gyermekök, mert magokra is ráért a tanulás, s így az 1894. d. évben szeptember hó 8-dikán szenteltetett fel római katolikus szellemű iskolának és még azok kívánsága szerint, akik csináltatták, szintén az 1894-dik évben szeptember hó 8-dikán, vagyis Mária születésének napján mely Kisasszony napjának is nevezetik, azon napon imaháznak is felszenteltetett.”¹⁷ Az imaház berendezése szintén a lakosok adományai, felajánlásai nyomán készült el. Az első szentképek a Rózsafüzér Társulattól kerültek az imaházba, a társulat tagjai ugyanis magukkal vitték a nagy becsben őrzött három szentképet. Hamarosan a hívek újabb ajándékaival gyarapodott az imaház, amit a Főkönyv bejegyzései gondosan megőriztek.

Így készült el a boldogházi tanyavilág első iskolája és imaháza, és 1894. szeptember 8-án, Kisasszony napján sor került a felszentelésére. „Nagy öröme is lélekben a mai nap is, hogy mily szép társaságot gyűjtött egybe. De mily szép is ezen társaság, aki ezen helyen felépítették ezen nagy érdemű tárgyat, mely iskolának nevezetik. Noha bár kissé nehezen jött össze ajánlatainknak összege, de mégis Istenben bízva megnyertük, hogy fillérenként összejött az ajánlatunknak összege, melyet örömmel is adtunk a felépítéshez, melyben örömünk is telik mai napokban is.” – olvashatjuk a krónikás feljegyzésében.¹⁸ Az iskola és imaház felszentelését Koncz Menyhért jászberényi plébános végezte, miután egyházzogilag a jászberényi főplébániához tartozott az imaház. Koncz Menyhért 1883-tól volt a jászberényi főtemplom lelkésze, kiváló munkája, közéleti tevékenysége elismerésül Jászberény város díszpolgárává választotta.¹⁹ A kis tanyai épületben a tanítás és a vallásgyakorlás bizonyára jól kiegészítette egymást. A gyerekek imaházban sajátították el az írás, olvasás, számolás alapjait, ahol a környezet, a szentképek, szobrok, egyházi tárgyak hangulata erősítette lelkükben a vallásos érzületet. Vasárnap és ünnepnapokon pedig a környékbeli családok imája, éneke töltötte be a kis imaházat. De vajon hogyan folyt a tanítás, kik oktatták a környékbeli tanyákból járó gyermekeket? Sajnos erre vonatkozóan a régi kötet nem szolgál segítséggel, csupán következtetni tudunk – sajátos módon, éppen a források, az írásos emlékek hiányából.

Az Eötvös József nevéhez fűződő 1868. évi népoktatási törvény – több nyugat-európai államot megelőzve – előírta a tankötelezettséget, és meghatározta a népiskolai oktatás alapvető követelményeit. A törvény szerint a tanyai lakosok gyermekei iskoláztatásáról azok a községek kötelesek gondoskodni, amelyhez a tanyák tartoznak. Ez azonban igen sok helyen nem valósulhatott meg, hiszen hiányoztak hozzá az anyagi feltételek. Ezért számos nem hivatalos, más néven *zugiskola* működött az országban, ahol – gyakran egy-egy tanyaépületben – nem szakképzett tanító, hanem egy értelmes gazdaember vagy tanítói képesítéssel nem rendelkező vándortanító vállalta a gyerekek tanítását az írás, olvasás és számtan legalapvetőbb műveleteire. Elterjedt volt az a korabeli vélekedés is, hogy a parasztembernek nincs nagy szüksége tudományra, elég,

¹⁷ Uo.

¹⁸ Főkönyv 2. p.

¹⁹ SUGÁRNÉ KONCSEK Aranka: Jász történelmi arcképcsarnok. Jászberény, 2003. 141-142. p.

ha annyit tud, hogy eső idején az eresz alá álljon.²⁰ A boldogházi emberekre nem ez volt a jellemző. Többségük Jászberényből származott, onnan költözött ki a tanyákra, így ők vagy szüleik még a városi iskolákban tanultak, és magukkal hozták a tanulás, taníttatás iránti igényt.

Bár a Főkönyv szerint 1894-ben felépült az iskola, és szeptemberben megkezdődött a tanítás, sem az egyházi, sem a levéltári iratokban nincs nyoma az oktatás megkezdésének, sőt a tápiói iskola létének sem. *Blénessy János* könyvében – amely a tanyai iskolák történetét is bemutatja – azt olvashatjuk, hogy 1897-ben a Csíkos és Tápió tanyaközpontokban *egyáltalán nem volt iskola*.²¹ Csupán a Bartal Márton által ajándékozott telken épült alsóboldogházi iskolát említi, megjegyezve, hogy *sokat kellett költeni rá a berényi nép adójából*. A tanyai iskolák alapításának ugyanis az volt a módja, hogy a szülők bejelentették szándékukat a városi hatóságnál, az iskolaszék a népiskolai törvény alapján támogatta ezt, és megvalósította az iskolát, melyet a város tartott fenn, s a szülők csak a tanítók fizetéséhez járultak hozzá.

A tápiói iskolánál nem ez történt, hiszen a Főkönyvben leírtakból nyilvánvaló, hogy minden költséget a lakosok viseltek. Erre utal a „*szerkesztő és fenntartó iskolai főtagok*” megnevezés is, amiből egyértelműen arra következtethetünk, hogy nem csupán felépítették az iskolát, hanem a fenntartásáról is gondoskodtak. Miután nem kértek hivatalos engedélyt és anyagi segítséget sem, feltételezhető, hogy kezdetben nem hivatalosan működött az iskola, saját anyagi erejükből tartották fenn, s a tanítóról, annak fizetéséről is maguk gondoskodtak. Az alapítók *társasági iskolának* nevezték az általuk létrehozott iskolát.²²

Az első tanító személyéről nem található feljegyzés a kötetben, a kezdeti időkben talán egy jó képességű helybéli lakos vállalta a gyermekek tanítását az alapvető műveletekre. Az iskola első gondnoka *Nagy Miska Ferenc* volt, akit nagy tisztelettel emlegetnek, lehetséges, hogy ő is segített a gyermekek tanításában.²³

A főkönyv – címéből adódóan is – főként a kápolnára, az egyházra vonatkozóan közöl bejegyzéseket, fontos adatokat, ugyanakkor jelenleg ez az egyedüli forrás, ami az első tanyai iskola létezéséről tudósít. Sajnos a tanítás módjáról, az első tanítók személyéről a jelenlegi leszármazottak nem tudnak bővebb adatokat szolgáltatni, csupán arra emlékeznek, hogy szüleik, nagyszüleik ebben az iskolában tanultak.²⁴

Az egyházi élet központja a tanyavilágban

A Főkönyvből képet kaphatunk a boldogházi tanyavilág első egyházáról, ami a

20 HORVÁTH Dezső: A művelődés és intézményei. www.sulinet.hu Mórahalom földje és népe.

21 BLÉNESSY János: Jászberény iskolázásának és közművelődésének története. Jászberény, 1967.

22 A Főkönyv 1908. évi bejegyzésében ezt olvashatjuk: „Ami ezelőtt társasági iskola volt, most lett oltáros imaház, melybe nagy számú buzgó keresztény római katolikus nép jár bele imádkozni...”

Főkönyv. 111. p.

23 Főkönyv 106. p.

24 A 80 éves Sass Lajos az iskolai emlékkő avatásakor meglehetősen meglehetősen emlékezett szüleire, akik itt jártak iskolába.

környékbeli emberek számára a vallásgyakorlás mellett a közösségi élet első, igen fontos színhelyévé vált.

Az egyházi élet eseményei az első években szorosan kapcsolódtak az iskola történetéhez. A kis imaházat a hívek rendezték be önzetlen adományaikkal, ők vásárolták a szobrokat, szentképeket, zászlókat is. A közös élmények nyomán igen tevékeny és összetartó közösséggé szerveződött a környékbeli tanyák lakossága. Az első közösen elért eredmények további összefogásra ösztönözte őket, melynek nyomán újabb jelentős eredmények születtek.

A tápiói imaházban az első években még nem tartottak szentmisét, ugyanis hiányzott a *felszentelt oltárkő*, ami elengedhetetlen feltétele a misézésnek. A hívek azonban rendszeresen összegyűltek, imádkoztak és énekeltek, hálát adtak az Istennek. „*Minden vasárnap és minden ünnepen az összegyűlt sereg a boldogságos Szent Szűz képe és a Jézus Keresztje előtt az ünnepre eső szent rózsafüzér ima végződik, melyért az Istennek a békesség szent áldása szállja meg ezen társaságot, hogy mindeddig, s mind ezután nagyobb virágzással virágozzék mindörökké Ámen.*”

Az imaház védőszentje Szűz Mária volt, ezért az ő születésének ünnepe, szeptember 8. lett a tápiói búcsú időpontja, amit minden évben, egyre nagyobb számban ünnepeltek meg. A *tápiói búcsú* a későbbiekben is fontos eseménye volt a tanyavilágnak, a környékbeli és belterületi lakosok is mindig szívesen látogatták.

Az iskolát létrehozó „*fő tagok*” és a Rózsafüzér Társulat tagjai néhány év elteltével újabb nagy elhatározásra jutottak. Szóhasználatuk szerint *feltalálták*, hogy az iskola és imaház mellé keresztet és harangot is állítanak. Céljukat a következőképpen fogalmazták meg: „*...mert előre meggondoltuk, hogy nagy érdemű szentelt tárgyakot hagyunk örök emlékül, melyet még az utódaink is örök emlékeknek fenntartják és emlegetik róla, hogy atyáink és nagyatyáink állították ezen Szt. Keresztet és ezen Kis Harangot, melyet nagy tiszteletben kell tartanunk.*”

1896. március 15-én kezdődött a gyűjtés az újabb nemes célra, s az iskola-tagok ismét jelentős részt vállaltak az anyagi alapok megteremtésében. Az adakozók között *Koncz Menyhért* jászberényi plébános neve is szerepel 5 forint összeggel. 1896. július 21-én pedig *Szele Gábor* jászberényi születésű püspök igen jelentős összeget, 20 forintot adományozott a kereszt-alapba.

Az iskolaépítés szervezésének mintájára a kereszt és harang fölállítására is társaság alakult. Úgy határoztak, hogy aki legalább egy forintot befizet, annak számára az apa és anya halála esetén négy alkalommal ingyen harangoznak. Ugyanakkor, akik nem járultak hozzá anyagilag, azoknak családtagjuk halála esetén *egy verset* 10 krajcárért harangoznak, de lehetővé tették, hogy később bármikor csatlakozhatnak társtagokként. Megjegyezték, hogy akik szívesen és örömmel járultak hozzá a harang költségeihez, azoknak „*örömmel adja ki csengő hangját*”, viszont akik semmit sem fizettek, azoknak „*bizony csak dungó hangját adja.*” Az első harangról nem jegyezték fel adatokat, egy jóval később keletkezett irat szerint 1923-ban *Slezák László* buda-

pesti harangöntő készített 45 kg súlyú harangot a tápiói kápolnához.²⁵ Ennek alapján feltételezhető, hogy az első harang – talán az első világháború idején – elveszett vagy elvitték.

A tanyai lakosok száma az évek során tovább gyarapodott, egyre többen látogatták a kicsiny imaházat, ami már szűkösen bizonyult. Ezért úgy határoztak, hogy az épületet megnagyobbítják, kápolnává alakítják: „1894. évben épült oskolánk, ami volt, 1908.dik évben megnagyobbítottatott és imaháznak fel is szenteltetett. [...] Ami ezelőtt társasági iskola volt, most lett általános imaház, melyben nagyszámú buzgó keresztény Római katolikus nép jár bele imádkozni, ünnepnapokon délelőtt és délután Isten áldásáért hálát adni az Istennek.”²⁶

Az imaház átalakítása – mint korábban az első iskola építése – a lakosok adományából valósult meg, s a Főkönyv gondosan megőrizte mindazok nevét, akik anyagi helyzetükhöz mérten kisebb, nagyobb összegekkel segítettek az építkezést. Összesen 82 lakos 40 fillértől 21 koronáig, változó összegekkel járult hozzá a nagy munkához. Nagy Ernő, az új iskola első tanítója feleségével különösen nagy összeget, 400 koronát adományozott az építkezéshez. Ekkor készült el 50 hívő adományából az oltárkép is, amely Mária születését ábrázolja.²⁷

Az újjáépített kápolna felszentelésére 1908. szeptember 8-án, Kisasszony napján került sor. A felszentelést a jászberényi születésű Erdős András apátplébános végezte, aki papi szolgálata során ebben az évben tért vissza szülővárosába, Jászberénybe.²⁸ A tápiói kápolnában a jászberényi ferences atyák miséztek. 1920-tól misés kápolna lett az épület, 1925-ben pedig az egri érsek egy felszentelt oltárkövel ajándékozta meg a helyieket.²⁹

1929-ben a tápiói lakosok a haranglábat és a keresztet az újjáépített kápolna elé helyezték át, amit dr. Kele István jászberényi apátplébános szentelt fel. A bensőséges ünnepségről a Jászkürt c. jászberényi lap is hírt adott.³⁰ A régi Főkönyvben az utolsó bejegyzés 1939-ből származik, mely szerint 59 hívő adományából harmóniumot vásároltak a hívek 280 pengőért. Bár a kötet feljegyzései ezzel a dátummal véget érnek, a kápolna története még több mint két évtizeden át folytatódott. Elsőáldozások, esküvők, keresztelők, temetési szertartások és a sokak számára máig felejthetetlen búcsúk színhelye volt a kis tápiói kápolna.

A termelőszövetkezet szervezése, majd az 1963-as nagy árvíz miatt a lakosok egyre nagyobb számban költöztek be a faluba. Lassan elnéptelenedett a tápiói határ, s már alig látogatták a kápolnát, így 1971-ben a jászboldogházi egyházközség képviselő-testülete a lebontásáról határozott.

25 Jászboldogházi Egyháztörténeti kiállítás. Slezák László számlája. 1923.

26 Főkönyv. 111. p.

27 A különlegesen szép oltárkép ma a Jászboldogházi Plébánián található.

28 SUGÁRNÉ KONCSEK A. 2003. 79. p.

29 Főkönyv. 126. p.

30 Jászkürt. XI. évf. 35. sz. 1929. szept. 1. 1. p.

A felhasználható építőanyagból készült a községben lévő plébánia udvarán a kis harangozói ház, amely 2006 óta a helyi egyházi gyűjtemények kiállításának ad helyet.

Ezt követően már csupán a kereszt jelölte a tápiói határban az egykori kápolna és iskola helyét.

Új iskolában: 1908-1965.

A századfordulót követően a Vallás- és Közoktatási Minisztérium szorgalmazta a népiskolák építését, amit Jászberény városa is támogatott. Boldogházán ennek nyomán négy új tanyai iskola épült: a Csíkosban, Sóshidán, a belterületen, és ekkor épült fel az új tápiói iskola is, amely 1908-ban kezdte meg működését.³¹ Az időbeli egybeesés bizonyára nem véletlen, az iskolaépítés összefüggött az imaház átalakításával, hiszen így biztosítva volt az új helyszín a gyermekek oktatására. Az 1908 utáni időszak iskolai életéről elsősorban Zrupkó Ferencné szakdolgozatából tájékozódhatunk, ami az első összefoglaló munka a boldogházi tanyai iskolákról.³²

Az új iskola a kápolnától 550 méterre épült fel, a Szarvasok dűlőben 1202 négyszögölgel telken 250 m² alapterülettel.³³ A tápiói iskola első tanítója Nagy Ernő volt. A helyi lakosok körében igen népszerű Ernesz bácsira ma is szeretettel emlékeznek ismerősei, aki ha kellett, a kántori és harangozói feladatokat is ellátta. Az iskolában a tanítás az 1905-ben kiadott egységes tanterv alapján történt, szabadságot engedve a tanítóknak, akik az adott körülmények szerint alakíthatták azt. A tápiói gyerekek a népiskolák számára előírt tanterv szerint az alábbi tárgyakat tanulták:

1. osztály: hit- és erkölcstan, beszéd- és értelem gyakorlatok, írás és olvasás, számtan, éneklés, rajzolás, testgyakorlás.

2. osztály: a fentiek mellett nyelvtan, szépírás és kézimunka,

3. és 4. osztály: hit-és erkölcstan, folyékony olvasás, tartalmi tárgyalás (magyar olvasás), magyar nyelvtan, magyar helyesírás, fogalmazás, számtan, földrajz, szépírás, éneklés, rajzolás, testgyakorlás, gazdasági ismeretek, kézimunka,

5. osztály: az előbbieken túl történelem, polgári jogok és kötelességek, kézimunka,

6. osztályban új tantárgy a természettan és vegytan volt.³⁴

A tápiói iskola 1943-ig osztatlan népiskola volt, ahol az 1-6. osztályban egy tanítót alkalmaztattak, akinek egyszerre 40-50 gyermek foglalkoztatását kellett irányítani, felügyelni. Naponta általában egy *hangos* vagy *közvetlen* óra volt, a további 5-6 *csendes* órán önállóan tanultak a diákok. 1917-től szerencsés módon fennmaradtak az iskola anyakönyvei, melyek alapján Zrupkó Ferencné összeállította a tápiói iskola tanítóinak névsorát:³⁵

31 Jászboldogháza Plébánia irattára, Sebestyén Kalocsa Miklós emlékirata. 1908.

32 ZRUPKÓ Ferencné: A tanyai iskolák szerepe, működése és átalakulása Jászboldogházán. Szakdolgozat. Jászboldogháza, 1999.

33 Az iskola helye jól látható a szántóföldön, és a tápiói kereszt felújítása során a szervezők pontosan lemérték a távolságot.

34 ZRUPKÓ Ferencné, 1999. 45. p.

35 Uo. 50. p.

1908- ? Nagy Ernő
 ? -1917. Hoffman János
 1917-1920. Veres Antal
 1920-1924. Gótzner György
 1924-1936. Kovács Aranka
 1937-1945. Fejes Vilma
 1945-1950. Fábián Lajos
 1950-1954. Paul Tibor
 1954-1956. Buga Elemér
 1956-1958. Juhász János
 1958-1961. Kerékgyártó József
 1964-1965. Farádi László

Az osztálynaplókön kívül az egykori kisdiaékok emlékezete is megőrizte a tanítók és a kis iskola emlékét.³⁶ Szívesen emlékeztek a diákévekre, még akkor is, ha a körülmények mai szemmel bizony nem voltak egyszerűek. A környékbeli tanyákból gyakran nagy távolságokból indultak a gyerekek az iskolába, kis csizmájuk sokszor térdig süppedt a sárral, hóval borított dűlőutakon. Télen a szülők ökrös fogattal egy nagy tuskót húzattak a nagy hóban, hogy a gyerekeknek könnyebb legyen eljutni az iskolába. A gyermekcsapat összeverődött az út során, így érkeztek meg az iskolába, ahol a 6, illetve később a 8 osztály is együtt tanult, egyetlen tanító oktatta őket. A csendes és hangos órák váltották egymást. A 60-70 gyermek felügyeletét az egyetlen tanító úgy tudta ellátni, hogy minden osztályból volt segítője egy-egy jó tanuló személyében. Az is előfordult, hogy a jó tanuló gyerekek maguk segítettek a tanításban. Egyik volt kisdiaé mesélte, hogy Farádi László már idős, nyugdíjas tanító volt, és a második osztályos kis unokája segítette őt azzal, hogy az írást, a betűk rajzolását megtanította az elsősöknek. Gyakori volt a fegyelmezés, a nádpálca használata, amit akkor természetesen vettek a gyerekek és a szülők egyaránt. A gyakorlókeret a tanítók szolgálati lakásának kertje volt, ahol a gyerekek végeztek el minden munkát. Szívesen emlékeztek az iskolában rendezett színi előadásokra, bálokra, amelyen felnőtt korukban maguk is részt vehettek. Megjegyezték, hogy bár szigorúak voltak a tanítók, de minden fontosat megtanultak, és maig emlékeznek sok mindenre az ott tanultakból.

1948 előtt az iskola hivatalos neve: *Jászberény Tápiói XI. számú Állami Népiszkola*, fenntartója 1946-ig Jászberény városa volt. Az államosítás után *Jászboldogháza Tápiótanyai Állami Általános Iskola* néven szerepelt. 1953-tól már csak alsó tagozat működött az iskolában, ezért a felső tagozatos gyerekek az alsóboldogházi vagy a belterületi iskolába jártak, de voltak, akik a jászkiséri kollégiumba kerültek. Míg az 1940-es években 45-50 volt a tanulói létszám, 1964-ben már csak 10 gyermek tanult az iskolában.³⁷ A tápiói iskolában 1965-ben szólalt meg utoljára a csengő – ebben az

36 A Tápió. Emlékek és érzések. Boldogházi Hírek. 2012. szeptember. 13. évf. 4. sz. 14-17. p. Egykori tápiói kisdiaékok visszaemlékezései.

37 Zrupkó Ferencné, 1999. 58. p.

évben megszűnt a tanítás. Az épületet az Aranykalász Termelőszövetkezet vásárolta meg, és 1967-ben lebontatta, épen maradt anyagát belterületi építkezésekhez használták fel.

Hagyományörzés és hagyományteremtés

A tápiói iskola és kápolna lebontása után már csupán a kereszt őrizte az emlékeket a határban. Amikor néhány éve összedőlt, úgy tűnt, hogy semmilyen látható emléke nem marad az egykori iskolának és kápolnának. Szerencsére nem így történt, s ebben – mint a község történetében oly sokszor – most is a lakosok összefogása segített.

A Jászboldogházáról Elszármazottak Baráti Társasága 2001-ben alakult meg Budapesten, és igen sokat tesz a község régi emlékeinek megőrzéséért, s új hagyományok teremtésével is erősíti a szülőfaluhoz való kötődést. Egyik legfontosabb céljuknak tekintik az útra bocsátó iskolák és az egykori tanítók emlékének megőrzését, tiszteletét. Elhatározták, hogy valamennyi boldogházi tanyai iskola helyét emlékkövel jelölik meg. (A mai körülmények között talán nehezen elképzelhető, hogy az alig 2 ezer fős kis településen egykor öt tanyai iskola működött.)

Így került sor 2010-ben a belterületi, 2011-ben az alsóboldogházi iskola helyének megjelölésére, 2012-ben pedig a tápiói iskola helyére került egy szép megformálású emlékkő. Ugyanakkor a helybeliek kezdeményezése nyomán megszületett az elhatározás, hogy az emlékkő avatására elkészülhet az erősen megrongálódott, de még eredeti helyén álló tápiói kereszt felújítása is. Az anyagi alapot erre a katolikus hívek adományai biztosították, és szerencsére most is akadtak olyan lelkes boldogháziak, mint az egykori „fő tagok” voltak. Önzetlen szervező munkájuk nyomán Szabó Csaba jászberényi kőszobrász, és Marozsán Tibor kőfaragó munkájával elkészült a kereszt felújítása, és 2012. május 12-én ismét a régi szépségében állt a tápiói határban.

2012. június 2-án a Civil Napon megható ünnepség keretében került sor a felújított kereszt felszentelésére, és az iskolai emlékkő felavatására. Talán csak a régi búcsúk idején gyűltek össze olyan sokan a kereszt körül, mint ezen a napon. Egykori tápiói lakosok, régi kisdíákok idézték fel meghatottan emlékeiket az iskolai, egyházi életről, a szülőföldről. 2012. szeptember 8-án, Kisasszony napján pedig a régi hagyományt felelevenítve, a kereszt közelében ismét megtartották a tápiói búcsút. A szabadtéri szent misét követően jó hangulatú közös ebéden vettek részt, s elhatározták, hogy minden évben megtartják a búcsút.

*

Amikor egykor régen a tápiói lakosok elhatározták a kereszt és harang fölállítását, amikor iskolát, templomot építettek nem csupán magukra és gyermekeikre, de nagyon tudatosan az utókorra is gondoltak: „...mert előre meggondoltuk, hogy nagy érdemű szentelt tárgyakot hagyunk örök emlékül, melyet még az utódaink is örök emléknak fenntartják és emlegetik róla, hogy atyáink és nagyatyáink állították ezen Szt. Keresztet és ezen Kis Harangot, melyet nagy tiszteletben kell tartanunk.”³⁸

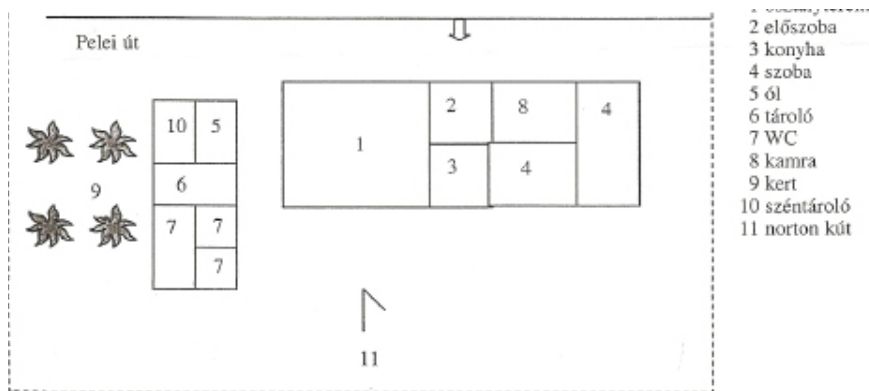
38 Főkönyv 5. p.

Tápiói búcsú 1929-ben

Iskolai csoportkép 1932-ből

A tápiói iskola alaprajza

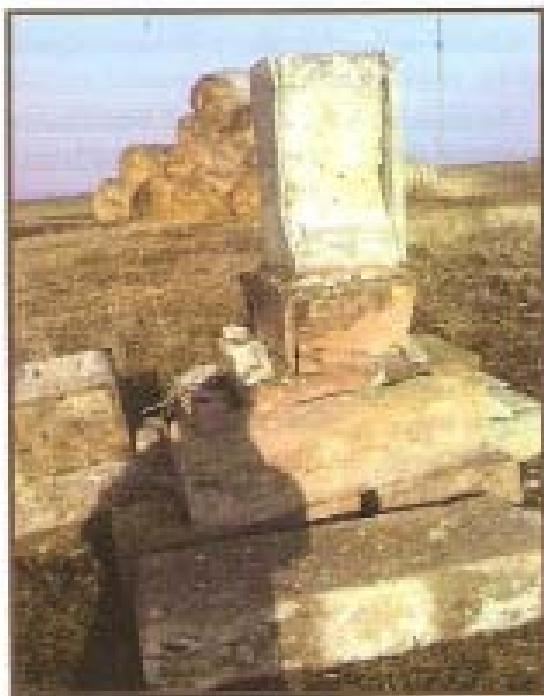

Fábian Lajos és tanítványai 1946-ból

Nap	Óra	Október	
		I. osztály	II. osztály
Hétfő	1.	Szövegértés A 4 fogalom Szövegértés, szöveg-értés, az állatok és növények közötti kapcsolat.	Szövegértés Tk. 18. oldalról feladatok.
	2.	Szövegértés A hirtelen felismerés, féltés és féltetés.	Olvasás Tudás kérdések (Tk. 27. old.)
	3.	Olvasás Tudás felismerés felismerés.	Olvasás A rigók c. olv. (Cf. 10.)
	4.	Olvasás A hirtelen felismerés, féltés és féltetés.	Olvasás A rigók c. olv. (Cf. 10.)
	5.	Szövegértés Szövegértés.	Gyógyászat Kisgyógyászat.
	6.		
Kedd	1.	Olvasás Tudás felismerés felismerés.	Szövegértés A méter, deciméter, centiméter.
	2.	Szövegértés A hirtelen felismerés, féltés és féltetés.	Szövegértés Tk. 46. old. 3-4. feladat.
	3.	Olvasás Tudás felismerés felismerés.	Olvasás Falu városa (Tk. 28. o.)
	4.	Szövegértés Szövegértés.	Nyelvtan Tk. 9. o. 3. gyakorlat.
	5.		Ének Szövegértés ének könyvből.
	6.		
Szerda	1.	Szövegértés A 4 fogalom (+ jel) és jelzése.	Szövegértés Tk. 46. old. 6., 10. feladat.
	2.	Szövegértés Feladat a bontás gyakorlatára leírás.	Olvasás Raja című műve.
	3.	Szövegértés A hirtelen felismerés, féltés és féltetés.	Szövegértés A méter, deciméter, centiméter.
	4.	Olvasás Tudás felismerés felismerés.	Olvasás Mondatok felismerés.
	5.		Gyógyászat Kisgyógyászat.
	6.		

A tápiói iskola 1961-62-es tanévének heti terve az 1-2. osztályos tanulók számára

1961-62-es tanmenet az első, második osztályosok számára

A felújításra váró kereszt 2012 tavaszán

A felújított kereszt és iskolai emlékkő 2010. június 2-án

Oltárkép